

Maria Marin

IMPORTANȚA LEXICULUI DIALECTAL PENTRU DICȚIONARUL-TEZAU AL LIMBII ROMÂNE*

1. Lingviștii, în general, și dialectologii, în special, sunt convinși de importanța lexicului dialectal pentru stabilirea fizionomiei unei limbi și, cu atât mai mult, a uneia ca limba română, a cărei bază o constituie variantele vorbite la nivelul graiurilor (Petrovici 1960).

Trebuie reținut și subliniat faptul că includerea elementelor lexicale dialectale în dicționarul general a reprezentat un obiectiv permanent al inițiatorilor și autorilor marelui dicționar academic al limbii române. „Adevărata comoară lexicală nu se află însă în niciun fel de scrieri, ci ea zace în limba vorbită de popor. Un dicționar al limbii române va putea deci numai atunci să se apropie de desăvârșire, când va cuprinde și acest material, cules prin chestionare trimise în toate părțile locuite de români” spunea Sextil Pușcariu, în 1913, în *Raportul* întocmit cu privire la *Dicționarul* Academiei și publicat în primul volum al acestuia (Pușcariu 1913: X). „Cuvintelor populare am căutat a le da un loc cât mai nerestrâns, căci ele sunt adevăratele elemente ale dicționarului limbii române, în ele se oglindește geniul limbii noastre” (*ibidem*: XVI).

2. În același timp, cercetătorii limbii române, convinși de varietatea și bogăția graiurilor din punct de vedere lexical și încredințați de necesitatea alcătuirii și publicării unui dicționar dialectal al limbii române, și-au propus, de-a lungul timpului, realizarea unei asemenea lucrări de anvergură. În acest sens, este suficient să amintim faptul că, în urmă cu aproape șase decenii, a fost tipărită chiar o machetă a unui astfel de dicționar (Stan 1955), proiect rămas ca o promisiune pentru viitor.

Chestiunile ridicate de elaborarea unui dicționar dialectal sunt multiple și multe dintre ele, dacă nu greu de rezolvat, măcar incitante și generatoare de idei diverse.

O primă încercare în acest sens a fost întreprinsă, la începutul anilor '80 din secolul trecut, de către un colectiv de cadre didactice și cercetători de la Universitatea din Timișoara, care, la îndemnul și cu sprijinul științific și moral al lingvistului Gh. Ivănescu, își propunea realizarea unui dicționar al subdialectului bănățean (DB). Primele patru volume din dicționar (literele A–B) au fost publicate între anii 1985 și 1988, după care lucrarea și-a întrerupt apariția. Motivele acestei

---

* Conferință susținută la Academia Română, în ciclul „Limba română și relațiile ei cu istoria și cultura românilor”, 20 martie 2014.

întreruperi, nedeclarate, pot fi, între altele, bogăția deosebită a materialului propus spre excerptare și numărul din ce în ce mai redus al cercetătorilor angajați în această întreprindere științifică deosebit de vastă și de solicitantă.

3. Revenind la subiectul comunicării noastre, cauza principală pentru care am întreprins o asemenea abordare are în vedere, mai întâi, vastul material scos la iveală, în primul rând, prin apariția atlaselor lingvistice ALR I, ALR II și ALR III, s.n., însoțite de volumul de texte dialectale publicat de Emil Petrovici (ALRT)¹. Ne gândim, apoi, la „explozia” informațională de excepție rezultată în urma publicării unei noi serii de atlase, atlasele lingvistice regionale, și a unei noi generații de texte dialectale, apărute după 1965.

Noutățile excepționale aduse de lucrările menționate se explică prin caracteristicile acestora, dintre care amintim, în primul rând, faptul că atlasele regionale au o rețea mult amplificată în comparație cu ALR (998 de puncte cartografice față de 385), ceea ce atrage după sine atestarea unor elemente lexicale (cuvinte, forme, locuțiuni, sensuri) noi, adesea generatoare de schimbări remarcabile în privința delimitării ariilor de răspândire a cuvintelor, ilustrând o anumită „tipologie areală” (Dumistrăcel, Hreapcă, Botoșineanu 2011: 221), schimbarea viziunii asupra divizării dialectale (*ibidem*) sau asupra caracterului arhaizant ori inovator al unităților dialectale ale dacoromânei.

Pe de altă parte, constituirea *Arhivei fonogramice a limbii române* (AFLR), inițiată, în 1958, la sugestia și cu sprijinul lui Alexandru Rosetti și al lui B. Cazacu, în cadrul Centrului de Cercetări Fonetice și Dialectale al Academiei Republicii Populare Române și aflată astăzi în Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”. Acest veritabil tezaur viu sau, cum a mai fost numit, „muzeu sonor” al graiurilor și dialectelor limbii române cuprinde texte reprezentative din peste 70% din suprafața țării, culese de către dialectologii bucureșteni, în general, din localități înscrise în rețeaua atlaselor regionale (Marin 1996), dar și dintr-o mare parte a graiurilor dacoromâne vorbite în afara granițelor țării, de jur-împrejurul României (din Basarabia, Ucraina, Federația Rusă, Bulgaria, Serbia, Ungaria). Acțiunii de culegere a materialului i-a urmat publicarea unei bogate colecții de texte dialectale și glosare². Acestea oferă material ilustrativ pentru limba română actuală, cu atestări nebănuite și cu informații inedite pentru o mulțime de termeni considerați învechiți, arhaici ori dispăruți sau neatestați în alte surse, termeni care pot reprezenta valoroase „chei” în rezolvarea unor etimologii controversate sau neelucidate încă.

Sursele la care facem referință (atlasele regionale și textele dialectale) reprezintă o contribuție inestimabilă încă din punctul de vedere al valorii documentare,

¹ Rămâne de neînțeles de ce volumele din seria nouă a *Dicționarului* Academiei (DLR) nu au fost consecvente în valorificarea atlaselor lingvistice și a textelor publicate de Em. Petrovici.

² Pentru lucrările de acest gen publicate până în 2005, v. Marin, Mărgărit 2005: XXI. La acestea se adaugă Neagoe, Mărgărit 2006 și TD. Nistru, dar și o serie de volume de texte însoțite de glosare, aflate în manuscris: TD–Banat, TD–Bucovina, TD–Covasna, Harghita, Mureș, TD–Maramureș, TD–Mărginimea Sibiului, TD–Pădureni, TD–Sălaj, TD–Transilvania, TD–Țara Moșilor, TD–Ungureni.

o lărgire considerabilă a orizontului de cunoaștere complexă a lexicului dialectal românesc și, implicit, a bogăției sub multiple aspecte a vocabularului limbii române.

Materialul cuprins în cele două categorii de lucrări prezintă cel puțin trei trăsături importante: actualitate, autenticitate și unitate.

Caracterul a c t u a l este asigurat prin faptul că toate cercetările de teren, atât anchetele cu chestionarul, cât și înregistrările de texte, au fost efectuate aproape simultan, într-un interval de timp relativ scurt (30 de ani), între 1961 și 1989. Excepție fac textele de la românii din afara granițelor, culese în perioada 1991–2010.

A u t e n t i c i t a t e a, caracterul v i u sunt conferite prin faptul că întreg materialul este cules, prin anchete de teren directe, de la vorbitori de grai din lumea satului contemporan.

Caracterul u n i t a r și, în consecință, c o m p a r a b i l al materialului este asigurat prin utilizarea unor metode și principii unice care au călăuzit munca de culegere/înregistrare a tuturor cercetătorilor angrenați în această vastă activitate (cf. Petrovici 1958; Șteu 1958; Petrovici, Cazacu 1963; Teaha 1963).

4. Materialul rezultat pe baza cercetărilor specifice geografiei lingvistice (publicat sau în curs de publicare) poate conduce la stabilirea și precizarea ariilor de răspândire a anumitor cuvinte, fenomene, particularități, ceea ce prezintă importanță din multiple puncte de vedere. Astfel, de exemplu, etimologiștii sunt convinși că „informațiile asupra ariilor de circulație a unor termeni sunt, de foarte multe ori, esențiale pentru stabilirea unei etimologii” (Avram 2001: 7) și, mai departe: „Am apelat în repetate rânduri la glosare dialectale și la hărți din atlasele lingvistice, pentru atestarea unor sinonime sau cvasisinonime ale cuvântului studiat, a unui sens (ori subsens) al acestuia sau a unui anumit fonetism” (*ibidem*: 8). Tot așa „În cazul cuvintelor pentru care s-a propus o etimologie slavă, dar și alte etimologii, criteriul de bază, alături de cel fonetic și semantic, este r ă s p â n d i r e a g e o g r a f i c ă” (Sala 1999: 178–180). Pe de altă parte, lipsa cunoștințelor despre expansiunea geografică a unor cuvinte „singuratice” ne împiedică să stabilim exact aria de răspândire a acestora (Pușcariu 1913: XVII), dar și să judecăm caracterul arhaic ori inovator al unei unități dialectale mai mult sau mai puțin extinse.

5. O primă variantă lexicografică a tipurilor de materiale menționate (atlase lingvistice regionale, texte și glosare dialectale publicate, texte păstrate în AFLR) culese pentru graiurile dacoromâne din sudul țării (vorbite în Oltenia, Muntenia și Dobrogea) o reprezintă *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice* (DGS), elaborat în cadrul Departamentului de dialectologie și onomastică din Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, de către Ion Ionică, Maria Marin, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha; coordonator: Maria Marin, lucrare unică de acest gen și de această amploare (22 000 de cuvinte – forme-titlu și variante) asupra vocabularului unei unități dialectale a dacoromânei, subdialectul muntean.

Fără a reprezenta o lucrare bazată pe opere beletristice, pe texte scrise, elaborate, sau pe observații îndelungate, dicționarul acesta se distinge prin faptul că surprinde o „secvență” din evoluția graiurilor dacoromâne sudice, cu frământările, ezitățile, căutările, dar și cu creativitatea spontană, toate acestea constituind elemente specifice variantei orale a limbii.

Fiind vorba de o operă cu evidentă amprentă dialectală, dicționarul își propune să sugereze răspândirea geografică și frecvența termenilor prezentați (Marin 2009: XX).

6. Observațiile și eventualele sugestii care urmează, precum și exemplele aduse în discuție se bazează pe materialul lingvistic cuprins în această lucrare. Menționăm, totodată, că, în general, am folosit termeni, forme, sensuri cu atestări multiple; la cele cu unică atestare am apelat doar când acestea sunt menite să completeze, să lămurească, să întărească o anumită afirmație.

Dintre categoriile de cuvinte cuprinse în DGS aducem în discuție câteva care, după părerea noastră, se impune să fie incluse în dicționarul tezaur al limbii române.

6.1. Cuvinte neatestare în dicționarele generale sau atestate cu alte sensuri/subsensuri³:

acri, *a se* ~ [d. aluat, caș etc.] „a se dospî”, semnificație curentă în Oltenia (județele Mehedinți, Dolj, Gorj, Olt) și într-o mare parte din Muntenia (județele Argeș, Olt, Dâmbovița, Prahova, Teleorman, Ialomița): [Pâinea] *o plămădesc, să acrește și să bagă la cuptor* (Magherești, com. Săcelu, Gj).

arzinte „fierbinte, clocotit”, adjectiv postverbal derivat (după modelul *fierbinte*) dintr-o formă iotacizată a lui *arde*, la fel ca *aziște* „arșită”, *arzesc* „ard”, ambele atestate prin graiurile sudice ale dacoromânei (cf. Mărgărit 2007: 31, 212), este cunoscut pe o arie largă din Teleorman, Giurgiu și prin Argeș, Dâmbovița, Olt: *Mălaiu opărit îl iei la mestecat cu făcălețu, că te arde terciu dacă... la mână, că-i arzinte* (Drăgănești-Vlașca, Tr).

băci „băcițe”, feminin format de la masculinul *baci*, este atestat doar în două sate de ungureni din nordul Olteniei (județele Vâlcea și Gorj): *Joacă ciobanii cu băcile* (Vaideeni, VI).

cătun „glugă, surlă din mănunchiuri de cânepă puse la uscat” reprezintă un sens nou creat după cel de „adăpost rudimentar, colibă (având formă conică)”, ambele întâlnite în județul Dolj.

damâna, *a se* ~ [d. aluatul de pâine] „a se dospî (bine) pentru a putea fi pus «de-a mâna», pentru a-l putea rupe și modela sub formă de pâine” este un verb derivat de la locuțiunea *de-a mâna*, *a pune* ~ ~ (Mărgărit 2009: 178), întâlnită prin județele Buzău, Brăila, Călărași, Constanța și Tulcea; verbul apare doar într-o localitate din Călărași: *Am frământat-o [pâinea], am lăsat-o și când m-am dus la ea ș-am dat cu degetu așa, am văzut că s-a umflat un pic și să spune damânat, s-a damânat, așa să zice, ea să face ca s-o punem de-a mâna* (Ulmu).

³ Lista cuvintelor neatestare este foarte bogată. Pentru ilustrare, menționăm și termenii incluși de noi în *Introducerea* la DGS (Marin 2011: XI–XII).

încetuna „a încetini viteza, a merge mai încet” apare într-un sat din vestul Munteniei: *Acu el văzuse că mai sărea ostași din tren, că-ncetuna acolo* (Comănița, com. Teslui, Ot); forma este derivată (ca și *încetini*) de la *încet*, după adverbul *încetnel*, atestat prin Oltenia (județele Vâlcea, Gorj, Mehedinți), care, de asemenea, nu figurează în dicționare.

înfierbânt „fierbinte” este atestat într-o singură localitate din Muntenia: *Face păsat* [pentru turta de mălai], *cum faci la mămăliguță păsat, și-l pui infierbânt în căpistere* (Izvoarele, Ot).

sihastru apare cu patru subsensuri neatestare până acum, toate din zona subcarpatică a Munteniei: 1° „(copil) din flori, bastard”; 2° [d. stupi] „fără matcă”; 3° [d. locuri, ținuturi] „izolat, retras, neumblat”; 4° [d. oi] „care se răzlețește mereu de turmă; singuratică”.

6.2. Cuvinte, forme și sensuri atestate pentru limba veche, considerate, în raport cu româna literară, ieșite din uz, arhaice sau învechite, care încă se păstrează astăzi ca regionalisme.

ainte (< lat. *ab-ante*) „înainte, odinioară”, adverb cu atestări din limba veche (Densusianu, HLR, II: 251–252), considerat, în DA, s.v. *înainte*, arhaism, apare într-un text din Piatra, județul Teleorman.

asupri „a copleși, a cuprinde, a năpădi, a întrece măsura”, înțeles atestat în limba veche pentru participiul cu valoare adjectivală *asuprit* „care depășește ce e necesar, supraabundent”, folosit și ca substantiv „cantitate care depășește ceea ce e necesar” (Densusianu, HLR, II: 424), semnificații inexistente în DA, apar astăzi în localități disparate din județele Argeș, Dâmbovița, Teleorman, Giurgiu: *Și-i bat eu* [pe copii], *da' așa când m-asuprește prea rău, dă nu mai pot* (Budișteni, com. Leordeni, Ag); *Și pe urmă, când l-a asuprit de-a copt apendicita, s-a dus și n-a mai vrut doctoru să-i mai facă* [operație] (Dracea, com. Crângu, Tr) (cf. Mărgărit 2009: 84–85).

iabangiu (< tc. *yabanġi*) reprezintă un turcism folosit în limba veche cu sensul „străin, venetic”; în graiurile actuale este întrebuințat ca adjectiv, cu semnificația „nesupravegheat, în voie; fără rost”: *În baltă vitele umblau iabangii* (Băneasa, Gr) (cf. Suci, *Influența turcă*, II: 416).

împărțanie „împărțire” este reținut în DA ca element învechit, beneficiind de o singură atestare (din Prav. com., *apud* DA, s.v.). În graiurile sudice cuvântul este cunoscut prin Oltenia (județul Vâlcea) și prin Muntenia (județele Teleorman, Giurgiu, Ialomița) cu un sens inedit, denumind un „aliment dat de pomană”. Această nouă semnificație se explică prin însuși faptul că, în aria muntenească, inclusiv în Dobrogea, unul dintre sensurile verbului *a împărți* este „a da de pomană (mai ales produse alimentare)”.

6.3. Cuvinte, forme și sensuri, mai vechi sau mai noi, atestate pentru alte zone ale teritoriului românesc.

a, una dintre prepozițiile despre care se consideră că-și piersduse o mare parte din funcțiile sale primitive încă din limba veche (Densusianu, HLR, II: 400),

cunoaște în aria sudică o frecvență remarcabilă, având capacitatea de a contracta combinații libere, sensul cel mai des întâlnit fiind cel local⁴. Atestările provin de prin toată Oltenia, din majoritatea zonelor Munteniei și, mai rar, din Dobrogea: *Oile sterpe cu mieii merg a vârful* [la munte] (Câinenii Mici, com. Câineni, Vl); *Se trăgea a casa lui* (Vârtoapele de Sus, com. Vârtoape, Tr); *Se ducea a mireasă* (Luncile, com. Lopătari, Bz). Pe lângă sensul local, *a* acoperă și alte valori ale prepoziției *la*: *dă batice a domnișoare* (*ibidem*); [Mămăliga] *o lăsam a o jumăta de oră* [să fiarbă] (Strehaia, Mh) sau ale prepozițiilor/locuțiunilor introducând un complement de cauză: *Dam [zor] a frică, seceram a frică* [să nu ne întrecă altele] (Crevedia Mare, Gr).

biu, *de* ~ „din belșug, abundent”, locuțiune adverbială formată din prep. *de* + *biu* (< magh. *bö*), atestată, în secolul al XVI-lea (Densusianu, HLR, II: 259, 265), și păstrată până în zilele noastre prin Sălaj, Banat (v. DA, s.v.), a fost întâlnită de noi și în graiurile românești din sud-estul Ungariei (Marin, Mărgărit 2005: XCVII, 145). În mod surprinzător, termenul apare, cu același sens, în locuțiunea *din biu*, într-o localitate din Prahova: *Care are porc și are untură de pristos, din biu, face săpun* (Plopu, Ph), unde este înregistrat, de la aceeași vorbitoare, sinonimul **de pristos**, un alt arhaism, cu o singură atestare în DLR, preluată dintr-un text muntenesc (Stănoiu, C. I.: 19).

brâncă (< lat. *branca*) „mână”, considerat, înainte de apariția lucrărilor despre graiurile sudice menționate mai sus, un arhaism marcând individualitatea subdialectului crișean (Petrovici 1941: 554), se dovedește a fi cunoscut și în aria sudică, în puncte disparate din Oltenia (județele Vâlcea, Dolj, Gorj) și din Muntenia (județele Vâlcea, Dâmbovița, Prahova, Teleorman, Ilfov, Giurgiu (v., între altele, NALR–*Oltenia*, vol. I, h. 171; Pl. 7; Mărgărit 2009: 85–86; DGS, s.v. *brâncă*¹): *Acolo te puneai cu brâncili pă cucă* [„unealtă de pescuit”] și-l prindeai [peștele] (Băneasa, Gr).

cantă (< magh. sau srb. *kanta*) „vas, cană de diverse dimensiuni și cu întrebuințări diferite” este prezent în dicționare drept unguism specific Transilvaniei și Banatului (DA, s.v.). În graiurile sudice este întâlnit cu multiple atestări atât din întreaga Oltenie, cât și din Muntenia (județele Vâlcea, Giurgiu, Ialomița): *Umplea cantă* [la fântână] și o vărsa mireasa cu picioru (Fratostița, Dj); *Pleacă mai multe fete și cu cânțile cu apă și, unde găsește femei, aruncă apa pă picerile lor* (Malu, com. Vedea, Gr).

roș, f. *roșă/roșe*, vechea formă a adjectivului *roșu* (cf. Densusianu, HLR, II: 167), atestat, până acum, în aria nordică (mai ales moldovenească) a dacoromânei (DLR, s.v. *roșu*; ALR II, s. n., vol. IV, h. 1215), apare cu numeroase atestări din întreaga Oltenie și din diverse zone ale Munteniei: *Această fetiță era îmbrăcată în roș și de-aceea o chema Scufița Roșie* (Strehaia, Mh); *O luam așa uite du pă mână și rămânea carnea roșă* (Dângești, com. Berislăvești, Vl).

⁴ În DA, s.v. *a*¹, se atestă sensul *la* (local) pentru Transilvania și Maramureș.

6.4. Cuvinte care conservă forme sau fonetisme vechi, unele etimologice: *îmbla*, *îndărăpt*, *năsip*, *nemica*, *tâmpina*, *ușure*, altele întâlnite în limba veche și, astăzi, rar, în alte zone dialectale: *fârși*, *tâlni* ș. a. O discuție aparte se impune pentru familia de cuvinte *giur*, *giurui*, *giuruială*, atestate în două localități din Dâmbovița (Gheboiaia, com. Finta și Tețcoiu, com. Mătășaru) și două din Teleorman (Plosca și Lăceni, com. Orbeasca). Substantivul *giur* denumește „un fel de tel rudimentar, constând dintr-un băț cu o crăcană la un capăt, folosit la frecat urzicile fierte, la bătutul ouălor sau al laptelui prins”: [Laptele] *il făceam c-un giur* [...] *o cracă făcută de lemn, cu trei craci așa* (Lăceni, Tr) și provine din lat. *gyrus*, *-um*, cuvânt grecesc, cu sensul „cerc” (DA, s.v. *jur*). Derivatul verbal *giurui* apare cu două sensuri: primul „a bate laptele, a freca urzicile cu g i u r u l”⁵: *Urzicile le punem în oală, d-aci le giuruim cu giuru* (*ibidem*), este atestat în DA, sub aceeași variantă formală⁵, cu semnificația „a face să se învântească în cercuri, a învolbura”, preluată, după TDRG, din Delavrancea: *Viscolul giuruia des foloștină înflorită, ca niște rotocoale de hârtie albă*. Al doilea sens, folosit în olărit și notat din Gheboiaia, com. Finta, însemnând „a decora vasele de ceramică (de jur împrejur) cu o unealtă specială”, nu apare în dicționare. Derivatul substantival *giuruială*, atestat din aceeași localitate dâmbovițeană, renumită în ceramică (TDM III: LIII), indică acțiunea de a g i u r u i vasele de lut. Substantivul, în varianta *juruală*, cu sensul „înghesuială” a mai fost atestat, pentru Transilvania, în *Glosarul* lui Ștefan Pașca (Pașca, *Glosar*, s.v., apud DA).

6.5. Cuvinte „martori” ai unor particularități fonetice specifice sau cu frecvență ridicată în graiurile dacoromâne sudice, dintre care le amintim pe cele mai bine reprezentate în DGS.

6.5.1. Disimilarea lui *n* inițial: *n-m > l-m*: *lumăr* „număr”, *lumăra* „număra”, *lume > nume*, *lumi* „numi” și a lui *n-n > l-n*: *nuneasca > luneasca*, cu atestări exclusiv din zona sudică: sud-vestul Munteniei (județele Olt, Teleorman, Giurgiu, Călărași) și, rar, sudul Olteniei (județele Dolj, Mehedinți).

6.5.2. Fluctuații între terminațiile verbale **-ăi** ~ **ăni**, întâlnite, mai ales, la verbe onomatopoeice: *behăi* ~ *behăni*, *chelăcăi* ~ *chielăcăni*, *răpăi* ~ *răpăni*, *tropăi* ~ *tropăni*; **-oi** ~ **oni**: *boroi* ~ *boroni*; **-ui** ~ **-uni**: *pășui* ~ *pășuni* sau **-eață** ~ **-neață**: *porcoiață* ~ *porconeață*, dim. de la *porcoi* „căpiță (de fân)”, atestate, cu precădere, în jumătatea nordică a Munteniei.

6.5.3. Fluctuația între formele substantivale feminine terminate în *-e* și cele în *-ie*: *căpistere* ~ *căpisterie* „albie mică”, *gâgălice* ~ *gâgălicie*, *măzărliche* ~ *măzărichie*, *orziște* ~ *orziștie*, *porumbiște* ~ *porumbiștie*, *punte* ~ *puntie*, *răpițiște* ~ *răpițiștie*, *ridiche* ~ *ridichie*, *vulpe* ~ *vulpie*, dar și *muchie* ~ *muchie*, *pâlnie* ~ *pâlne*, *pretenție* ~ *pretențe*, *răspântie* ~ *răspânte/răspunte*, cu frecvență maximă în jumătatea nordică a Munteniei.

⁵ Forma *gir*, *a face un gir* „a-și roti privirea”, citat în DA, din Nicolae Filimon, după dicționarele lui Polizu și al lui Pontbriant, reprezintă, așa cum sugerează DA, un împrumut calchiat după italianul *fare un giro*.

6.5.4. Extinderea și frecvența surprinzătoare ale fenomenului de palatalizare a velarelor *c*, *g* în grupurile *că* > *che*, *câ* > *chi*, *gă* > *ghe*, *gâ-* /*gu-* > *ghi*: *cămașă* > *chemașă*, *cămineț* > *chimineț* „strat din bucăți de cărămidă înălțat în cele patru colțuri ale cuptorului de ars vasele de ceramică sau varul, pentru protejarea parilor din construcția acestora”, *căpcel* > *chepcel*/*chipcel* 1° „vas mic, din lemn scobit, care se pune, prins în băieri, în gura găleții de muls oile”; 2° „căuș din lemn scobit (folosit, mai ales, la stână)”; 3° „roata cea mică de la plită”, *cășiță* > *chișiță* 1° „boală contagioasă; zăbală”; 2° „stomacul păsărilor; pipotă”, *gălbează* > *chelbează*, cu var. *gălbeajă* > *ghelbeajă*, *gărgăriță* > *ghergheriță* > *chercheriță*, *gâgălice* > *ghighilică* > *ghighilice*, *gâmbiță* > *ghimbiță* „musculiță bețivă”, *gogâie* > *goghie* > *ghioghie* „știulete nedezvoltat, pipernicit”. Particularitatea se întâlnește în toată aria sudică, cu frecvență mai ridicată în Oltenia.

6.6. *Derivate* cu anumite *sufixe* caracteristice graiurilor muntenești prin frecvență și prin extindere geografică:

- **ime** folosit pentru exprimarea calității: *acime* „acritură, acreală”, *arsime* „rest ars, lipit pe fundul vasului în care se prepară mâncare, urdă, săpun; arsură”, *durime* „durere”, *tărime* 1° „tărie, densitate a unui material”; 2° „concentrație alcoolică, tărie”, și, mai ales, cu valoare colectivă: *fânărime* „cantitate mare de fân”, *hăinărime* „haine multe și diverse”, *nimicărimeri* „nimicuri”, *văsărime* „mulțime de vase”, *vechime* „lucruri vechi, vechituri”;

- **os** derivând, în general, adjective prin care se redă „însușirea de a fi prevăzut cu obiectul exprimat prin cuvântul de bază (Form. cuv.: 165), care poate fi un substantiv din limba comună sau unul (cu sens) dialectal: *bățăgănos* „cu tulpină fibroasă, bătoasă” < *bețigan*, *ciorchin* „sub formă de ciorchine” sau „cu ciorchine mare” < *ciorchine*, *coșos* [d. om] „cu coșuri pe față” < *coș*, *crăcănos* „cu multe crăci; rămuros” < *cracă*, cu sinonimul *crăchin* < *crachină*, *luturos* „cu lut pe el; nespălat, murdar” < *lut* „murdărie, jeg”, *nărăvos* „cu nărav; năraș” < *nărav*, *sodos* [d. săpun] „cu multă sodă caustică” și [d. apă] „leșioasă, calcaroasă” < *sodă*, *treptos* „argilos” < *treptă* „pământ clisos, cu argilă”; o serie bogată este reprezentată de adjective exprimând trăsături apreciative sau depreciative în raport cu baza: *adăpostos* „bun de adăpostit” < *adăpost*, *cumintos* „cu multă minte” < *cuminte*, *mocănos* 1° „cu oi multe”; 2° „necivilizat, necioplit”, ambele derivate de la *mocan* „proprietar de oi (multe)” și „om necivilizat”, *mojicos* „țărănesc; necivilizat” < *mojic*; ultimii doi termeni au drept sinonim pe *ciobănos* < *cioban* și drept antonim pe *boieros* „cu însușiri alese; civilizat” < *boier*, *îngâmfos* „îngâmfat”, *năzbătios* „care face năzbătii, care se ține de năzdrăvănie” < *năzbătie*, *pământos* [d. băligar] „fărămicios ca pământul”⁶;

- productivitatea excepțională a creațiilor verbale de conjugarea a IV-a, în *-i*: *băligări* „a îngrășa terenul cu băligar”, *bobi* „a desface păstăile (de fasole) pentru a scoate boabele”, cu sinonimele *păstăi*, *teci* și varianta *tecui*, *boboci*

⁶ O listă bogată în derivate cu sufixul *-os* se găsește în Mărgărit 2009: 191–196.

„a împodobi, a înfrumuseța (un obiect cu multă îndemânare și cu mijloace puține)”, *bolovăni* „a tencui (cu bulgări, cu bolovani de pământ)”, *brățui* „a strânge ceva în cantitate cât se poate duce în brațe; a face brațe”, *brânzori* „a mulge oile pentru a face brânză”, *bucături* „a tăia în bucăți, a îmbucătăți; a tranșa (carnea de pasăre, de porc etc.)”, cu sinonimul *bucățeli*, *bumbi* [d. pomi] „a da b u m b u l, a înmuguri”, *cășnici* „a face cășnicie cu cineva; a conviețui”, *cloșui* [d. găini] „a deveni c l o ș ă, a cloci”, *firui* „a zice cuiva fire-ai (al dracului), a drăcui”, cu sinonimele *răi*, *răuli* „a da răului”, *gărgărici* [d. boabe, semințe] „a face gărgărite”, *glugi* „a aranja în glugi (cocenii de porumb)”, cu sinonimul *glugui*, *jarti* „a fura, a șparli”, *măidăni* „a înălța terenul (împrejurul fântânii), a face maidan”, *nemuri* „a se ține (de) neamuri, a se înrudi”, *păduri*, cu un sens propriu „a lucra la pădure” și cu unul metaforic, cu referire la vița-de-vie neîngrijită „a crește mare și stufoasă; a se sălbătici”, *păpărudi* „a se stropi cu apă, când se face paparude”, *pârlui* „a se opări rufele în p â r l ă u, într-un vas format prin scobirea unui buștean”, *pișlegi* „a fixa cu p i ș l e g e scândurile de la fundul butoiului”, derivat de la *pișleag* „scândură fixată de-a curmezișul doagelor de pe fundul butoiului, pentru a-i mări rezistența”, *pumnări* [în jocurile de copii] „a se număra pe pumni pentru a-l alege pe cel care urmează să-i caute pe ceilalți parteneri”, *râmpui* „a stivui (lemnele) pe rampă”, *scorți* [d. zăpadă] „a prinde scoartă, a face crustă”, *secări* cu sensurile 1° [d. lanul de grâu] „a se amesteca, a se împetrișa cu fire de secară” și 2° „a curăța de secară un lan de grâu” și multe altele⁷. Marea majoritate a verbelor derivate în acest fel sunt redete, în limba comună, prin perifraze, adesea, lipsite de încărcătura stilistică a elementelor lexicale din grai.

6.7. Derivatele cu p r e f i x e contribuie la îmbogățirea vocabularului sub diferite aspecte, ce pot fi clasificate în funcție de originea și de sensul elementelor constitutive, ale prefixelor, dar și în funcție de trăsăturile noilor creații.

în- (*îm-* înainte de labiale) reprezintă prefixul cu procentul cel mai ridicat la nivelul limbii române, în general, și al graiurilor, în special. S-ar părea că, prin frecvență și prin disponibilitățile multiple, prefixul acesta este caracteristic, în primul rând, graiurilor de tip munteneșc (Jordan 1936: 43; Mărgărit 2009: 183 și urm.)⁸. S-a remarcat, de asemenea, productivitatea practic nelimitată a acestui prefix în graiurile muntenești actuale, unde, adeseori, creațiile prefixate nu răspund, neapărat, unor necesități lexicale propriu-zise.

Situația este explicabilă prin însăși istoria și posibilitățile derivate ale lui *în-*, și anume:

– capacitatea prefixului de a acoperi sensuri ale mai multor prefixe din alte limbi;

⁷ O parte din inventarul creațiilor verbale de acest tip și o multitudine dintre problemele diverse ridicate de acestea apar în Mărgărit 2009: 175–184.

⁸ Adâncirea și extinderea cercetărilor, în această privință, și asupra altor zone s-ar putea să estompeze diferența dintre unitățile dialectale ale dacoromânei.

– transmiterea acestuia prin anumiți termeni moșteniți (din care unii se mai mențin doar la nivelul graiurilor);

– îmbogățirea inventarului de termeni creați cu *în-* datorită dublei origini a acestui element derivativ: prepoziția și preverbul *în* (v. Form. cuv.: 22, unde se dă și o bogată bibliografie a problemei), fiecare dintre cele două având numeroase valori semantico-gramaticale;

– posibilitățile multiple ale prefixului în privința bazei derivate (substantive, adjective, verbe, numerale, adverbe);

– capacitatea de a crea derivate verbale (cele mai numeroase), adjectivale, substantivale, fiecare dintre acestea cu diverse valori (idem: 28–31; Mărgărit, loc. cit.).

Cele câteva exemple pe care le selectăm sunt de natură să ilustreze doar parțial spusesele de mai sus.

a) derivate substantivale: *îmbalotat* „acțiunea de a îmbalota, de a face baloți”, *îmbărburătură* „semn de recunoaștere la oi constând din ciuntirea vârfului urechii”, *îmbeznat* „termen eufemistic pentru dracul; necurat”, *îmbombardament*, *îmbulgăreală* „acțiunea de a umple pereții casei cu bulgări de pământ, de a î m b u l g ă r i”, *împitita* „numele jocului de-a v-ați ascunselea”, *încăprieoreală* „acțiunea de a pune căpriori la casă, de a î n c ă p r i o r i”, *înconcentrare* „concentrare (în armată)”, *îndoamnele* „colind cântat în seara zilei de Crăciun”, *înfăinare* „boală a frunzelor de viță-de-vie; făinare”, *înfrânare* „frânare (la un vehicul)”, *înglomerație*, formă rezultată, printr-o falsă tăietură, din *aglomerație* (< fr. *agglomération*), *îngurlup* „prună închircită care cade din pom înainte de coacere”, *învăruicit* „obicei prin care tinerii (fete sau băieți) se prind veri” (< *în + văruică, -ci*), *înzăvor* „zăvor”;

b) derivate adjectivale (multe dintre ele participiale): *îmbolnăvicios*, *îmburicat* „încărcat cu vârf, vârfuit”, cu sinonimul *învârfuit*, *împarflat*, *împelinat* [d. vin] „cu pelin”, *împetecat* „cu petice, peticit”, *înacriu* „dat în acru; acrit”, *încățelat* [d. plante] „cu puieți; înfrățit”, *închilozat*, rezultat, prin falsă tăietură, din *anchilozat* (< fr. *ankyloser*), *înciorăpat* [d. cai] „pintenog”, *îngăunos* „găunos, scorbuos”, *înjurat* „cu jurământ, jurat”, *întronat* „cu troană, răcit, gripat” ș. a.;

c) derivatele verbale cu *în-* (*îm-*), multe dintre ele surprinzătoare din punct de vedere formal sau semantic, ocupă primul loc într-o ierarhie ad-hoc a tuturor derivatelor cuprinse în DGS: *îmbate*, *îmbănuși*, *îmbălăni* [d. părul omului] „a deveni bălan pe alocuri; a încărungi”, cu sinonimele *împopistra*, *înfira*, *însica*, *însuri*, *îmbeteli* „a aranja, a găti (mireasa) cu beteală”, *îmbirui*, *înbomba* [d. vinul în fermentație] „a se umfla, a crește (în butoi)”, *îmbufni* „a da buzna, a năvăli, a bufni”, *împăia* 1° „a paște oile pe miriște, hrănindu-le cu paie”; 2° „(se) scutura grâul de pe arie, pentru a separa boabele de paie”; 3° „a înveli, a acoperi cu paie (stupii puși la iernat)”, *împălăria* „a strânge năvodul (dându-i forma unei pălării)”, *încăruța* „a încărca (ceva) în căruță”, *încioca* [d. găini] „a da cu ciocul, a ciocni”;

învâlva „a atâța focul”, *învifora* „a se înfuria, a se indigna”, *înviteji* „a îmbărbăta, a încuraja”; un derivat special, unic prin modul de formare, creat pe baza locuțiunii adverbiale *într-o parte*, este *întropărta* „a apleca, a da într-o parte” (cf. Marin 2009: XII; Mărgărit 2009: 178, 186).

ne-, prefix negativ, specific nominal, frecvent în limba română veche (Densusianu, HLR, II: 358–361; Form. cuv.: 40), se întâlnește, mai ales, în jumătatea nordică a Munteniei și, mai rar, prin Oltenia. Derivatele cu *ne-*, cele mai multe, adjective și, mai puține, substantive, se caracterizează printr-un sens puternic negativ, adesea cu valoare superlativă (cf. Mărgărit 2009: 198). Frecvența relativ ridicată a derivatelor cu *ne-* este explicabilă, între altele, prin faptul că, în graiuri, prefixul substituie și echivalentul său neologic *in-*.

a) Derivate substantivale: *neajungeri* „lipsuri, neajunsuri”, *nearătură* „loc, teren nearat”, *nebăutură* „lipsă de băutură”, *neispravă*, în locuțiunea adjectival-adverbială *de ~* „superficial”, *neîngrijință* „neglijență”, *nemâncare* „lipsă de mâncare”, *nepolocru* „nume real, în opoziție cu poreclă”, *nerăsăritul soarelui*, în locuțiunea adverbială *în ~ ~* „înainte de răsăritul soarelui”, *nesănătate* „lipsă de sănătate; boală”, *neștință* „nesimțire, leșin”.

b) Derivate adjectivale: *nebolnav* „fără a fi bolnav; sănătos”, *necapabil* „incapabil”, *nedus (în lume)* „înapoiat, necivilizat”, *nefirm* „infirm”, *nefricoasă* „fără frică; curajoasă”, *înjurați* [d. banii dintr-o comoară] „nelegați cu jurământ”, *nelămurit* [d. vasele de ceramică] „nereușit, nears bine”, *nemălurită* [d. vița-de-vie] „fără mălură, fără paraziți”, *nemort* „încă în viață; viu”, *neploioasă* [d. vreme] „fără ploaie, uscată”, *neputernic* „fără putere, neputincios”, *netrebnic* [d. terenuri] „folosit pentru pășune; neroditor, nearabil”, *nezăcut* „care nu a zăcut” etc.

c) Derivatul cu valoare de pronume negativ și cu sens superlativ *nenimic* „absolut nimic” este recunoscut ca o inovație a graiurilor sudice, singurul dicționar general care îl înregistrează fiind cel al lui H. Tiktin (TDRG, s.v. *ne-*). Comentat în lucrări de specialitate, dintre care menționăm Mărgărit 1985 (unde se dă și bibliografia), reluat, apoi, de aceeași autoare, în 2009: 201, pronumele *nenimic*, cu varianta *nenimica*, este cunoscut pe o arie relativ largă, în localități din Oltenia (județele Vâlcea, Gorj, Dolj), în Muntenia (județele Teleorman, Vrancea, Giurgiu, Călărași) și în sate din Dobrogea.

7. Termenii incluși în DGS sunt însoțiți de *toate sinonimele* prezente în lucrare.

Dificultățile alcătuirii seriilor sinonimice, cunoscute de orice lexicograf, sunt multiple și privesc aspecte diverse, începând de la faptul că, așa după cum este bine cunoscut, sinonimie perfectă nu există, fiecare vorbitor având tendința de a stabili nuanțe de înțeles sau măcar stilistice proprii (Pușcariu, LR, I: 20). Am constatat, de exemplu, că, de regulă, cu cât sinonimia este privită din perspectiva unei arii geografice mai largi, cu atât caracterul relativ al sinonimelor crește (Marin 2008:

426), așa după cum experiența ne-a demonstrat că stabilirea lanțurilor sinonimice pentru cuvintele abstracte este mult mai dificilă și mai puțin riguroasă, în comparație cu termenii denumind obiecte, realități concrete⁹.

8. Pe lângă valoarea în sine a inventarului de termeni cuprinși în atlase, texte, glosare, deosebit de importante sunt *v a r i a n t e l e* (fonetice și morfologice), fiecare dintre ele cu prezentarea caracteristicilor gramaticale și cu indicarea sensului (care, uneori, poate să difere față de al/ale cuvântului-titlu). Necesitatea notării variantelor într-un dicționar se impune fără îndoială „căci examinarea lor ne dă puțința de a trage uneori concluziuni foarte importante asupra etimologiei” și „asupra istoriei limbii noastre” (Pușcariu 1913: XVII). Motivele pentru care anumite lexeme sunt considerate variante în raport cu altele sunt diverse, o parte dintre acestea în strânsă relație cu particularitățile vocabularului dialectal, unde se produc, adesea, încrucișări și suprapuneri semantice și/sau formale între cuvinte cu etimologii diferite (Marin 2009: XXV). De reținut este că, datorită bogăției lexicului dialectal, posibilitățile de interpretare a unor forme drept cuvânt-titlu sau drept variantă sunt mult mai largi, fapt care oferă, de multe ori, și posibilități mai multe în privința clarificării unor etimologii sau a filiației anumitor cuvinte.

9. Chiar dacă pentru celelalte zone ale Dacoromaniei nu există un dicționar dialectal, materialul necesar, comparabil cu cel pentru graiurile sudice, este oricând accesibil prin fișarea atlaselor regionale și a marelui număr de texte dialectale existente în institutul nostru sau în arhivele celorlalte institute de profil din țară.

Drept încheiere, subliniem că includerea cuvintelor din vocabularul dialectal în dicționarul general al limbii române trebuie privită, după opinia noastră, ca o modalitate de validare și de actualizare a unei mari părți din dicționarele anterioare. Dar, ca în orice domeniu, selectarea faptelor, a elementelor popular/dialectale trebuie însoțită de multă circumspecție asigurată printr-o bună cunoaștere a graiurilor și a limbii române, în general.

BIBLIOGRAFIE

ALR I	= Sever Pop, <i>Atlasul lingvistic român</i> , partea I-a, vol. I, Cluj, 1938; vol. II, Sibiu–Leipzig, 1940.
ALR II	= Emil Petrovici, <i>Atlasul lingvistic român</i> , partea a II-a, Sibiu–Leipzig, 1940.
ALR II, s.n.	= Emil Petrovici, <i>Atlasul lingvistic român</i> , partea a II-a, Serie nouă, redactor principal I. Pătruț, vol. I–VII./București/, 1956–1972.
ALRT	= <i>Texte dialectale</i> , culese de Emil Petrovici. Suplement la <i>Atlasul lingvistic român</i> II (ALRT II), Sibiu/Leipzig, 1943.

⁹ Pentru alte dificultăți întâmpinate în stabilirea seriilor sinonimice și pentru diferite constatări pe această temă, v. Marin 2009: XXIII–XXIV, iar pentru importanța stabilirii listelor de sinonime, v. Marin 2008.

- Avram 2001 = Andrei Avram, *Noi contribuții etimologice*, București.
- DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, București, 1913–1948.
- DB = *Dicționarul subdialectului bănățean*, [Redactor coordonator: Vasile Șerban], Timișoara, vol. [I]–II, litera A, redactor Sergiu Drincu, 1985, 1986; vol. III–IV, litera B, redactor Maria Pudela Sitaru, 1987, 1988.
- Densusianu, HLR, II = Ovide Densusianu, *Histoire de la langue Roumaine*, Tome II. *Le seizième siècle*, Paris, Librairie Ernest Letoux, 1938.
- DGS = *Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice*, de Ion Ionică, Maria Marin, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha. Coordonator: Maria Marin, București, Editura Academiei Române, vol. I (literele A–C), 2009; vol. II (literele D–O), 2010; vol. III (literele P–Z), 2011.
- DLR = Academia Română, *Dicționarul limbii române* (DLR). Serie nouă, București, 1965–2010.
- Dumistrăcel, Hreapcă, Botoșineanu 2011 = Stelian Dumistrăcel, Doina Hreapcă, Luminița Botoșineanu, *De la atlasul lingvistic național la atlasele regionale: semnificația diferențelor*, în *Studii de dialectologie, istoria limbii și onomastică. Omagiu domnului Teofil Teaha*. Coordonare: Maria Marin, Daniela Răuțu, București, p. 219–242.
- FD = „Fonetica și dialectologie”, 1958 și urm.
- Form. cuv. = *Formarea cuvintelor în limba română din secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*. Coordonator: Magdalena-Popescu Marin. Colectivul de elaborare: Eugenia Contraș, Cristina Gherman, Finuța Hasan, Rodica Ocheșanu, Magdalena Popescu-Marin, București, 2007.
- Iordan 1936 = Iorgu Iordan, *Compuse românești cu în-*, în „Buletinul Institutului de Filologie Română «Alexandru Philippide»”, Iași, III, p. 57–117.
- Iordan, 1943 = Iorgu Iordan, *Limba română actuală, o gramatică a greșelilor*, București.
- Marin 1996 = Maria Marin, *Arhiva fonogramică a limbii române (După 40 de ani)*, în „Revista de lingvistică și știință literară”, Chișinău, I, p. 41–46.
- Marin 2008 = Maria Marin, *Importanța sinonimelor în elaborarea unui dicționar dialectal*, în „Studii și cercetări lingvistice”, LIX, 2, p. 417–422.
- Marin 2009 = Maria Marin, *Prefață la Dicționarul graiurilor dacoromâne sudice de Ion Ionică, Maria Marin, Anca Marinescu, Iulia Mărgărit, Teofil Teaha*. Coordonator: Maria Marin, vol. I (literele A–C), București, p. I–XXVIII.
- Marin 2012 = Maria Marin, *Câteva trăsături ale unui dicționar dialectal*, în Nicolae Mocanu, Dumitru Loșonți, Eugen Beltechi (eds.), *Lucrările celui de al XIV-lea Simpozion internațional de dialectologie (Cluj-Napoca, 16–17 septembrie 2010)*, Cluj-Napoca, p. 254–261.
- Marin, Mărgărit 2005 = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Graiuri românești din Ungaria. Studiu lingvistic. Texte dialectale. Glosar*, București.
- Mărgărit 2007 = Iulia Mărgărit, *Comentarii etimologice și semantice*, București.
- Mărgărit 2009 = Iulia Mărgărit, *Vocabularul graiurilor muntenești actuale*, București.
- NALR–Oltenia, vol. I = *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni*, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu, de Teofil Teaha, Ion Ionică și Valeriu Rusu, București, vol. I, 1967.
- Neagoe, Mărgărit 2006 = Victorela Neagoe, Iulia Mărgărit, *Graiuri dacoromâne din nordul Bulgariei. Studiu lingvistic. Texte dialectale și glosar*, București.

- Pașca, *Glosar* = Ștefan Pașca, *Glosar dialectal*, alcătuit după material cules de corespondenții din diferite regiuni, București, Editura Cultura Națională, 1928 (Academia Română. Memoriile secțiunii literare. Seria III. Tom. IV. Mem. 3).
- Petrovici 1958 = Emil Petrovici, *Sarcinile actuale ale dialectologilor din RPR*, în FD, I, p. 207–210.
- Petrovici 1960 = Emil Petrovici, *Baza dialectală a limbii noastre naționale*, în LR, IX, 5, p. 60–78.
- Petrovici, Cazacu 1963 = Emil Petrovici, B. Cazacu, *Chestionarul Noului Atlas lingvistic român. Precizări preliminare*, în FD, V, p. 159–162.
- Pușcariu 1913 = Sextil Pușcariu, *Raport către Comisiunea Dicționarului*, în DA, Tomul I. Partea I, A–B, p. IX–XLI.
- Pușcariu, LR I = Sextil Pușcariu, *Limba română. I. Privire generală*, București, 1940.
- Sala 1999 = Marius Sala, *Introducere în etimologia limbii române*, București.
- Stan 1955 = Ionel Stan, *Despre unele probleme ale Dicționarului dialectal al limbii române*, în LR, IV, 1955, 4, p. 91–93.
- Stănoiu, C. I. = Damian Stănoiu, *Călugări și ispite. Scene din viața mănăstirilor*, București, [1928].
- Suciu, *Influența turcă, II* = Emil Suciu, *Influența turcă asupra limbii române. II. Dicționarul cuvintelor românești de origine turcă*, vol. II, 2010.
- Șuteu 1958 = Valeriu, Șuteu, *Arhiva fonogramică a limbii române*, în FD, I, p. 211–219.
- TDNistru = *Graiuri românești de la est de Nistru. Texte dialectale și glosar*, de Maria Marin, Iulia Mărgărit, Victorela Neagoe, Vasile Pavel, București, 2011.
- TDRG = H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, București, 1895–1925.
- Teaha 1963 = Teofil Teaha, *Despre Chestionarul Noului Atlas lingvistic român (NALR)*, în FD, V, p. 109–122.

L'IMPORTANCE DU LÉXIQUE DIALECTAL
POUR LE DICTIONNAIRE-TRÉSOR DE LA LANGUE ROUMAINE

(Résumé)

L'article représente une plaidoirie pour insérer le lexique dialectal dans le Dictionnaire-trésor de la langue roumaine.

L'argumentation est fondée tout d'abord sur les données offertes par le *Dictionnaire des patois dacoroumains méridionaux*.

En conséquence, l'auteur considère que le lexique dialectal pourrait être un moyen important pour valider et actualiser une grande partie du lexique des dictionnaires roumains antérieurs.

Mots-clés: atlas régional, texte dialectal, lexique dialectal.

Cuvinte-cheie: atlas regional, text dialectal, lexic dialectal.

*Institutul de Lingvistică
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
al Academiei Române
București, Calea 13 Septembrie nr. 13*